

ТЕХНОПАРК ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

ОНИЩЕНКО С. В.

кандидат економічних наук

ФУРМАНЧУК О. С.

аспірантка

Полтава

У постіндустріальному суспільстві, для якого характерним є перевищення нематеріальних активів над матеріальними, загострюється проблема нарощування інноваційно-інвестиційного потенціалу, пов'язаного передусім із розвитком науки та застосуванням нових інноваційних технологій у будівництві. Проте, у наш час тотальне фізичне та моральне зношування виробничого устаткування переважної більшості підприємств будівельного комплексу не відповідає вимогам сьогодення. виправити таке становище можливо за рахунок техніко-технологічного переозброєння підприємств будівельного комплексу, яке не можливе без додаткових інновацій та інвестицій. Досвід передових країн світу доводить, що одним із ключових факторів активізації інноваційної діяльності можуть стати особливі інноваційні структури, в яких об'єднуються в єдину систему процеси вироблення, передачі, трансферу та комерціалізації знань. Однією з таких інноваційних форм виступають технологічні парки, які утворюють організаційну систему зв'язків між наукою, освітою та промисловістю, вони є своєрідними каталізаторами утворення наукомісткого сектора промисловості та формування науково-технічного ядра всього господарства.

Проблеми розвитку будівельного комплексу та створення і підвищення ефективності діяльності технологічних парків в регіонах України знайшли своє відображення у працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема В. Геця, В. Семиноженка [1], А. Гальчинського, А. Кінаха [2], Н. Різник [3], М.Козак [4], С Юр'єва [5], В. Дубіщева, О. Авраменко [6] та ін. У Росії провідними вченими-економістами з даних проблем є Т. Данько, А. Капустін, Є. Авдокушин, В. Шукшунов та інші. Серед зарубіжних учених необхідно виділити дослідження М. Моритані, Ш. Тацуно (Японія); Р. Смайлор, Дж. Уотерс (США); В. Бліх, І. Дальтон, Л. Петерс (Великобританія); Ж.-С. Перрен, М. Бурньє, Г. Лакруа (Франція); Е.Штандт (Німеччина) та інші.

Але залишаються недостатньо вивченими питання методології дослідження існуючих у світі технологічних парків, оцінка їх ефективності і значимості для розвитку будівельного комплексу регіонів України.

Мета роботи – сформулювати суть, особливості технопарків як інноваційної моделі розвитку будівельного комплексу, а також охарактеризувати тенденції ді-

яльності технопарків в Україні, розкрити їх значущість у сучасних умовах розвитку суспільства.

Дослідження дають змогу стверджувати, що в Україні не створено національну інноваційну систему, а негативні тенденції зниження інноваційної активності підприємств разом зі скороченням наукового сектора стримують процеси економічного зростання та ставлять під загрозу подальший прогресивний розвиток як регіонів, так і всієї держави. Так, середньоевропейський показник частки інноваційної продукції у ВВП країн складає 25 – 35%, а в Україні зростання ВВП на основі нових технологій дорівнює лише 0,7%. Дослідження показали, що в Полтавській області за 2010 р. налічувалося 45 інноваційно активних підприємств, які використовували передові виробничі технології. Ними було використано 268 технологій, серед яких із терміном впровадження до 1 року було використано 82 технології, від 1 до 3 років – 66; від 4 до 5 років – 42; від 6 до 9 років – 33 та від 10 і більше років – 45 виробничих технологій. Основні показники інноваційної діяльності Полтавського регіону за 2008 – 2010 рр. представлено в *табл. 1*. Аналіз таблиці свідчать, що в Полтавській області за досліджуваний період спостерігається негативна динаміка. Так, у 2010 р. у порівнянні з попереднім роком кількість інноваційно активних підприємств зменшилася на 7 одиниць та налічує 45 підприємств (для порівняння у 2007 р. діяло 64 інноваційно активних підприємства).

У 2010 р. порівняно з 2009 р. загальний обсяг інноваційних витрат збільшився лише на виконання внутрішніх науково-дослідницьких робіт, проте, негативним є зменшення обсягу витрат на: придбання машин, обладнання та програмне забезпечення; придбання інших зовнішніх знань та на зовнішні НДР.

Реформування будівельного сектора Полтавського регіону на сьогоднішній день визначено регіональними цільовими програмами, зокрема: «Власний дім» на 2012 – 2016 роки; обласною цільовою Програмою будівництва (придбання) доступного житла на 2010 – 2017 роки, Програмою будівництва, реконструкції та модернізації об'єктів інфраструктури Полтавської області до 2015 року; обласною Програмою економічних реформ на 2010 – 2014 роки, які призначені сприяти реалізації державної житлової політики України у сфері забезпечення громадян житлом на регіональному рівні. Крім того, на сьогоднішній день в Полтавському регіоні діє стратегічний план інноваційного розвитку, зокрема ефективно реалізується цільова економічна програма «Розвиток інноваційної інфраструктури в Полтавській області на 2009 – 2013 рр.», головні цілі якої полягають у підтримці вже існуючих і сприянні розвитку нових підрозділів інноваційної інфраструктури та прискоренні переходу економіки регіону на інноваційну модель роз-

Основні показники інноваційної діяльності Полтавського регіону за 2008 – 2010 рр.

Показник	Рік			Відхилення 2010 р.	
	2008	2009	2010	до 2009	до 2008
Інноваційно активні підприємства, всього, од.	47	52	45	-2	-7
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	35	45	38	+3	-7
Загальний обсяг інноваційних витрат, тис. грн	180404,6	133105,4	124446,2	-55958,4	+111340,8
з них за напрямками дослідження і розробки, тис. грн:					
внутрішні науково-дослідні роботи	14570,7	17684,8	45009,8	+30439,1	+27325
зовнішні науково-дослідні роботи	9518,7	11254,0	3095,7	-6423	-8158,3
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	139617,7	77541,3	73124,3	-66493,4	-4417
придбання інших зовнішніх знань	1075,6	19088,9	784,4	-291,2	-18304,5
інші	15621,9	7536,4	2432,0	-13189,9	-5104,4
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн:					
усього, тис. грн.	256048	2981223	5617452	+5361404	+2636229
у тому числі принципово нової	120232	144006	1456306	+1336074	+1312300
із загального обсягу на експорт	127808	166925	382064	+254256	+215139

виту, і Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2012 рік, одним із основних напрямків якої є розвиток науково-технічної та інноваційної сфери. Проте, незважаючи на зазначені дії регіональних органів влади, розвиток будівельного комплексу Полтавського регіону відбувається досить повільно.

Важливим кроком щодо збереження та відновлення науково-промислового потенціалу та широкого застосування конкурентоспроможних технологій в Україні стало рішення про створення і функціонування технологічних парків. Згідно із Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», технологічний парк (технопарк) – юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [8].

В усіх розвинених країнах світу технопарки є основними елементами інноваційної інфраструктури. Основною їх метою є комерціалізація наукових досліджень університетських, академічних та інших дослідницьких центрів, наукова продукція яких за допомогою інноваційних процедур доводиться до промислових і комерційних структур. Історія створення технопарків в Україні починається з 1999 р., коли було розроблено відповідну нормативно-правову базу з метою їх організації. Станом на 31 грудня 2010 р. реєстрацію пройшли 16 технопарків (табл. 2). За підсумками першого десятиліття українські технопарки забезпечили позитивне значення бюджетного балансу. Лише за 2000 – 2010 рр. вони розробили та реалізували інноваційної продукції на суму 15 млрд грн.

Виконання інноваційних проектів дозволило технопаркам створити стабільні виробництва конкурентоспроможної інноваційної продукції, якої за досліджуваний період було реалізовано на 12,3 млрд грн і лише 14% було експортовано за кордон [9]. Про роль технопарків у розвитку української промисловості найкраще свідчить одна цифра – їхня продукція становить 80% всієї інноваційної продукції країни.

Короткий аналіз процесу становлення в Україні цих інноваційних структур засвідчує зниження динаміки їх розвитку та функціонування. Це відбулося внаслідок скасування непрямої державної підтримки технологічних парків у вигляді податкових пільг для виконавців проектів, що призвело до значного зменшення обсягів виробництва інноваційної продукції та неможливості започаткування нових проектів (табл. 3).

Особливо загострилася ситуація у зв'язку з прийняттям нового Податкового Кодексу України, де майже повністю виключено будь-які заходи державної підтримки інноваційної діяльності. Реалізація режиму інноваційної діяльності, що передбачена Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків», постійно блокується. У 2005 році за ініціативою Міністерства з закону було виключено основні економічні засади спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків, а також було ліквідовано вільні економічні зони [10].

У результаті такої політики держави за час незалежності України [11]: у 3,3 раза знизилася чисельність працівників в інноваційній сфері; у 3,5 раза знизилася кількість дослідників в галузі технічних наук; у 14,3 раза зменшилося освоєння нових видів техніки; у 5 разів впала (з 56% до 11,2%) частка інноваційно активних промислових підприємств; приріст ВВП за рахунок впровадження нових технологій в Україні становить 0,7%, тоді як у розвинених країнах цей показник досягає 60 – 90 %.

Українські технопарки за 2000 – 2010 рр.

№ п.п	Технопарк	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн	Дата реєстрації
1	«Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка» (м. Київ)	406	червень 2001
2	«Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона» (м. Київ)	8792	липень 2000
3	«Інститут монокристалів» (м. Харків)	2957	липень 2000
4	«Вуглемаш» (м. Донецьк)	54	листопад 2001
5	«Інститут технічної теплофізики» (м. Київ)	5	вересень 2002
6	«Київська політехніка» (м. Київ)	30	червень 2003
7	«Інтелектуальні інформаційні технології» (м. Київ)	**	грудень 2003
8	«Укрінфотех» (м. Київ)	14	листопад 2002
9	«Агротехнопарк» (м. Київ)	**	жовтень 2007
10	«Еко-Україна» (м. Донецьк)		– *
11	«Наукові і навчальні прилади» (м. Суми)		– *
12	«Текстиль» (м. Херсон)	**	грудень 2007
13	«Ресурси Донбасу» (м. Донецьк)		– *
14	«Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій» (УМБІЦЕНТ) (м. Одеса)		– *
15	«Яворів» (Львівська область)	1,5	серпень 2007
16	«Машинобудівні технології» (м. Дніпропетровськ)	**	листопад 2008

Примітки:

* Включені в преамбулу Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», але не зареєстровані в установленому порядку (не внесені до Державного реєстру).

** Зареєстровані, але значних обсягів реалізації інноваційної продукції ще не мають.

Таблиця 3

Техніко-економічні показники діяльності технопарків України за період 2004 – 2010 рр.

Показник	Рік						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Прийняті проекти технопарку	8	0	51	25	6	4	17
Виконувалось проектів	53	51	31	18	11	13	12
Реалізація продукції, млн. грн.	1787	2273	2280	2557	852	342	90
у т. ч. експорт	294	367	350	311	99	70	9
Обсяги імпорту, млн грн	373	115	129	88	278	108	120
Нараховано податків і мит, млн грн	289	183	265	231	69	35	5,9
Перераховано до бюджету, у т. ч. податкові пільги	116 173	149 34	230 35	209 22	66 3	38 3	4,6 1,3
Створено нових робочих місць, од.	828	399	166	201	222	154	34
Обсяги інвестицій, млн грн	129	11	8	6	31	10	17
Обсяги кредитів, млн грн	360	196	405	286	1145	1067	0
Бюджетне фінансування млн грн	0	0	0	24	27	23	1

* Дані узагальненого звіту МОН з реалізації проектів технологічних парків за 2010 рік.

У цілому Україна у всесвітньому рейтингу інновацій за останні роки опустилася з 52-го на 88-е місце, а у рейтингу конкурентоспроможності – з 69-го на 89-е, що зовсім не відповідає її реальному науковому потенціалу [12].

Яскравим прикладом необхідності побудови технопарку в Полтавському регіоні є порівняння доходів бюджету м. Полтави та найдохіднішого року технопарку ІЕЗ ім. Патона. Так, доходи бюджету Полтави станом на

червень 2011 р. склав близько 137 млн грн (до загального фонду надійшло 118 з половиною млн грн, у порівнянні з відповідним періодом минулого року надходження до бюджету збільшилися майже на 15 млн грн), а технопарку ІЕЗ ім. Патона за 2006 р. – 1,7 млрд грн (без урахування інфляції за 4 роки). Таким чином, існує проблема пошуку ефективних механізмів розвитку та реалізації інноваційного потенціалу регіонів.

Соціально-економічними передумовами створення та реалізації в Полтавському регіоні інноваційного будівельного кластера, ядром якого може бути технопарк, є наявність у регіоні:

- ✦ необхідного числа підприємств, що спеціалізуються в будівельній галузі, на базі яких можуть бути апробовані і реалізовані інноваційні проекти (станом на 1 січня 2011 р. в Полтавському регіоні налічувалося 2400 будівельних підприємств);
- ✦ науково-дослідних центрів, що забезпечують фундаментальну наукову базу інноваційних ідей і проектів (Полтавська гравіметрична обсерваторія, Полтавське відділення УкрДГРІ, Філія Північно-Східного наукового центру; Інститут свинарства ім. О. В. Квасницького УААН);
- ✦ потужного університету, що забезпечує підготовку (перепідготовку) висококваліфікованих фахівців для будівельної галузі та підприємств майбутнього кластера (таким університетом може бути Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка);
- ✦ серйозних завдань у науковій, прикладній, соціально-економічній та інших сферах діяльності людини (основні науково-інноваційні розробки в галузі будівництва Полтавського регіону здійснюються за такими напрямками, як будівельні конструкції; технологія виробництва будівельних матеріалів; будівельні машини; система водопостачання; математичне моделювання та проектування. Необхідними інноваційними розробками для Полтавського регіону є: науково-технічні розробки щодо нових дешевих конструкційних матеріалів, які не поступаються за своїми фізико-механічними властивостями твердим сплавам вольфрамової групи (ВК-6, ВК-15) згідно з вимогами ГОСТ 8882; або ж виготовлення в Україні сплавів ВК-6, ВК-15 за цінами нижчими, ніж у Росії, та сучасна технологія випалювання цегли-сирцю (зниження витрат природного газу в умовах кільцевої печі при виробництві керамічної цегли; доведення норми витрат природного газу необхідної для випалювання 1 тис. шт. умовної цегли до 100 м³/тис. шт.);
- ✦ розуміння проблеми, волі і бажання керівництва учасників об'єднати зусилля для досягнення стратегічної мети та наявність в регіоні і за його межами істотних, економічно доцільних потреб і попиту на інноваційну продукцію кластера.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день державна політика інноваційного розвитку України характеризується непослідовністю, відсутністю чіткої концепції національних інноваційних пріоритетів і системного підходу до розвитку інноваційної діяльності, що в свою чергу стримує інноваційну інфраструктуру країни. Створення та реалізація технологічних парків на території України забезпечить підвищення конкурентоспроможності українських технологій і продукції на світовому ринку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Геєць В. М.** Інноваційні перспективи України : монографія / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Х. : Константа, 2006. – 272 с.
2. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
3. **Різник Н. М.** Європейський досвід кластеризації будівельного комплексу / Н. М. Різник // Інноваційна економіка : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 2(28). – С. 43 – 46.
4. **Козак М. Р.** Особливості функціонування сучасних будівельних комплексів (на прикладі Львівської області) / М. Р. Козак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 19. – С. 219 – 224.
5. **Юр'єва С. Ю.** Шляхи підвищення ефективності інвестиційно-будівельних комплексів в Україні) / С. Ю. Юр'єва // Комунальне господарство міст : науково-технічний збірник. – 2011. – № 98. – С. 54 – 60.
6. **Дубищев В. П.** Ринкове регулювання процесів формування регіонального будівельного комплексу (на прикладі Полтавської обл.) / В. П. Дубищев, О. І. Авраменко // Економіка Крима. – 2011. – № 1(34). – С. 150 – 155.
7. Статистичний щорічник Полтавської області за 2010 рік / За ред. Т. Л. Бугайченко. – Полтава : Полтавський літератор, 2010.
8. Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків»: Закон України від 12.01.2006 р. № 3333-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
9. **Мусієнко П. В., Бражнікова А. Г.** Технопарк як організаційна форма розвитку інноваційного потенціалу в Україні // Держава та регіони. – 2007. – № 3. – С. 154 – 157.
10. **Балабан О. Р.** Державне регулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
11. **Кравчук І. П.** Технопарк як центр регіональної інноваційної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>
12. Економіко-статистичний огляд діяльності Технологічного парку «ІЕЗ ім. Є. О. Патона» в 2000 – 2010 рр. – Київ, 2010. – 61 с.